

Història dels aiguats del juny d'aquest any

Joan Arús

Físic i meteoròleg

Les pluges de caràcter torrencial del propassat 10 de juny van provocar importants estralls a punts del Baix Penedès, Anoia, Bages i Baix Llobregat; malauradament es va haver de lamentar la pèrdua de cinc vides humanes a banda d'innombrables danys materials i desperfectes en infraestructures, com el pont nou de l'autovia N-II damunt la riera Magarola a Esparreguera.

Com sol ser habitual la premsa parla dels tòpics de sempre: "Diluvi sense precedents", "va ploure com mai ho havia fet abans", "ni els més ancians del lloc recorden una torrentada d'aquesta magnitud", etc. S'invoca la fatalitat d'uns esdeveniments que succeeixen cada 500 o 1.000 anys i els polítics prometen que faran mans i mànigues perquè no es torni a reproduir mai més. Aviat qualsevol altra velleïtat meteorològica, com els darrers aiguats dels dies 21-24 d'octubre d'enguany a tota la conca mediterrània, traurà protagonisme a la darrera, i així successivament, fins que la memòria popular oblidí completament aquests "flagells del cel", "càstigs de Déu" i altres exageracions, conseqüència d'una natura salvatge i descontrolada.

Montserrat

Les dades pluviomètriques de què es disposa no són gaire quantioses, però cal tenir present que la intensitat va ser molt alta ja que una gran part del total de pluja recollida pertany a un període d'encara no dues o tres hores. A tall d'exemple, el pluviògraf de l'abadia de Montserrat va mesurar 103 mm entre les 5.30 i les 6.15 hores locals, d'un total de 170 al llarg del dia. Curiosament, a l'ermita-refugi de Sant Benet, 700 m a ponent del monestir i uns 200 m més amunt, només se'n recolliren 50, mentre que en diversos observatoris de la rodalia de la muntanya es van mesurar més de 200 mm (Collbató, el Bruc, Rajadell, Masquefa, Sant Salvador de Guardiola, Cardona, etc.) i fins i tot alguns van vessar ja que la quantitat màxima que poden recollir els pluviòmetres convencionals és d'uns 210 mm.

Així doncs, i en vista de la gran quantitat d'aigua que baixava pels torrents (principalment els de Santa Maria, Sant Salvador i Trinitat), és fàcil suposar que la pluviometria va ésser superior a les conques dels torrents esmentats. Una inspecció sobre el terreny feta pel pare Ramon Oranias corrobora que en dos sectors de la muntanya la precipitació probablement fou superior: Sant Jeroni i els Ecos per una banda, amb les conseqüents torrentades damunt de Collbató i de Marganell, i el segon sector, més reduït, al voltant de la Creu i la paret de Sant Miquel, canal de Sant Miquel i la Santa Cova.

El nucli urbà de Montserrat, format

pel monestir, la basílica, l'escolania, amb tot el conjunt urbà necessari per a l'acolliment dels pelegrins, turistes i excursionistes, està situat en una esplanada oberta a llevant i travessada perpendicularment pel torrent de Santa Maria, el qual recull les aigües dels torrents abans esmentats. S'estima que el cabal d'aquest torrent va arribar a ésser igual al volum normal d'aigua del Llobregat. Amb aquests precedents podem entendre per què antigament aquest torrent es deia de la Vall Mala.

Al mes de juny

No hem d'oblidar que, tot i que pel juny no és habitual aquest tipus de situacions, enguany la temperatura de l'aigua del mar es trobava uns 3 graus

a la primavera, a la costa central catalana, amb llevantades o xalocs. No són excepcionals, per exemple, el de març del 1790, l'aiguat del 8 al 9 de juny del 1794 o l'impressionant del 23 al 26 de maig del 1853.

Malauradament, però, i pel que fa al monestir de Montserrat, amb mil anys d'història, els arxius originals van ser cremats pels francesos a la Guerra Gran. Molts altres arxius municipals i eclesiàstics van ser destruïts també durant aquells anys, i moltes obres d'art transportades a França. El que fa més cruel el cas de Montserrat és que hi ha constància de documents especialitzats en el registre de tota mena de rogatives: de tot Catalunya s'hi anava en pelegrinatge per sequera o excés de pluja o fred, disposant del

22.38 i les 23.22 hores locals per un total de 166 mm (quantitats molt semblants a les d'ara a Montserrat).

Prevenició

Amb el benentès que no podem eliminar totalment el risc d'inundació, ja que això voldria dir renunciar a ocupar els espais inundables, ens hem de conformar amb bones mesures de prevenició. Com que no es disposa de llargues sèries pluviomètriques ni són prou denses, el seu ús no és recomanable de cara a esbrinar la recurrència d'aquesta mena d'aiguats i s'assumeixen riscos que es podrien evitar o minimitzar a partir d'anàlisis geomorfològiques, ja que el que sí que podem conèixer a la perfecció és la història de rius i torrents.

Com que tampoc es disposa de prediccions meteorològiques categòriques, cal un sistema d'avisos i alertes prou àgil i extremadament coordinat amb totes les institucions implicades. També cal més educació per tal de saber respondre individualment davant d'aquestes situacions d'emergència, ja que contràriament pot ser contraproductiu, amb sobrecàrregues de serveis vitals com el telèfon o amb la presència massiva de curiosos-tafaners a les vores de rius i ponts per veure la inundació en directe. Això darrer ha contribuït a augmentar el degoteig de víctimes en les inundacions del 10 d'octubre del 1994 a la riera d'Alforja o en les recents inundacions del 21 d'octubre a la mateixa riera. La correcció d'aquests comportaments, juntament amb una predicció meteorològica que, cada dia que passa, és més categòrica, ajudarà a minimitzar aquests riscos.

Jornada d'estiu

Conscients del gran interès que va despertar aquesta situació en les diverses institucions implicades, l'Associació Catalana de Meteorologia (ACAM) ha considerat adequat dedicar-hi les VI Jornades de Meteorologia Eduard Fontserè, que se celebren avui dissabte a la sala d'actes del Museu de la Ciència de la Fundació La Caixa. Passats encara no sis mesos de l'aiguat, avui es presenten en públic per primera vegada alguns dels principals treballs d'investigació encarregats als especialistes per les respectives institucions. En aquesta jornada d'estudi, al costat dels observadors meteorològics dels punts més afectats pels aiguats –el pare Ramon Oranias, responsable de l'observatori meteorològic de Montserrat, i Josep Soriano, responsable de l'observatori meteorològic del Consell Comarcal del Baix Penedès–, també hi ha la presència de destacats hidròlegs, geòlegs, enginyers i tècnics de protecció civil, amb la intenció d'aportar una visió interdisciplinària del fenomen d'aquell dia, tal com la presenten els principals treballs que fins ara s'han fet.

Les pluges van provocar desbordaments de rieres

XAVIER CARRION / ARXIU

"No disposant de prediccions categòriques, cal un sistema d'avisos i alerta àgil i coordinat"

més alta del que sol ser habitual en aquestes dates. En un mes de juny no hi ha registrades situacions de torrentades com aquesta, però ben segur que n'hi ha hagut si anem prou enre. A les efemèrides de l'INM, al calendari meteorològic, podem llegir com un 10 de juny del 1578 "grandísimas lluviyas en Barcelona; las calles parecían ríos y las inundaciones causaron daños". Segons Mariano Barriandos, en el seu registre de 220 anys d'observacions instrumentals i 500 d'observacions qualitatives, a Barcelona hi ha constància de prou aiguats de gran intensitat com aquest

registre dia a dia de les poblacions que enviaven els seus pelegrins. Tot això va ser cremat pels soldats.

Com l'any 1962

Mirant enrere, però més recentment, la situació que més s'hi assembla són els aiguats del 1962, més que no pas la del 20 de setembre del 1971. Tot i que l'aiguat de la tarda del dilluns 20 de setembre del 1971 va tenir conseqüències més semblants al d'ara a Montserrat; llavors la pluja es va repartir al llarg del dia. L'aiguat de la nit del tràgic dimarts 25 de setembre del 1962 al Vallès, Baix Llobregat i Maresme, va ser el més semblant a aquest juntament amb la de la matinada del dilluns 10 d'octubre del 1994 (Alforja) o la ben recent de la matinada del dissabte 21 d'octubre d'enguany (Montbrió del Camp - Botarell), totes tres amb nocturnitat incorporada. El 1962, el registre del pluviògraf Jardí de Sabadell va mesurar 95 mm entre les